

- קרבנות ראש חודש לעתיד לבוא -

בתפילת ראש חודש אנו אומרים ראשי חדשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם. בהיותם מקריבים לפניך זבח רצון ושעיר חטאת לכפר בעדם. זקרון לכלם יהי, ותשועת נפשם מיד שונא. מזבח חדש בציון תכין, ועולת ראש חדש נעלה עליו, ושעירי עזים נעשה ברצון, ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו, ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך, האמורים לפני מזבחך

ויש לדקדק בשינוי הלשון, דבלשון בעלי התפילה נקטו אצל קרבן החטאת לשון **רבים** ("שעירי חטאת", "ושעירי עזים"), משא"כ אצל קרבן העולה נקטו לשון **יחיד** בלבד ("ועולת ראש חודש")

אולם כל המעיין בפסוקי התורה בפרשת פינחס (במדבר כח, יא-טו) יראה שכתוב שם בדיוק להפך. דהנה במניין העולות כתיב: "ובראשי חדשיכם תקריבו **עלה** לה'... פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה **שבעה**", הרי דקרבנות העולה באים בריבוי גדול - **עשרה** בהמות בסך הכל. ואילו אצל קרבן החטאת כתיב לשון יחיד: **ושעיר עזים אחד לחטאת לה'** על עולת התמיד יעשה ונסכו – רק בהמה **אחת**, בדיוק הפוך מנוסח התפילה.

וראיתי בספר ליקוטי מהרי"ח (סדר הנהגת ר"ח) הבאי בשם ספר שלמי חגיגה (לרבי ישראל יעקב אלגאזי) שהקשה זאת וכתב לתרץ בשם האבודרהם שמוסף של ר"ח לעתיד לבוא יהיה רק פר אחד לעולה, וזהו שאומרים בנוסח התפילה **מזבח חדש** בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו וכו' עכ"ד

ודבר זה מיוסד על נבואת יחזקאל (פרק מו, ו) המנבא על קרבנות ר"ח לעתיד לבוא, ושם נאמר: "וביום החדש פר בן בקר תמים אחד וששת כבשים ואיל תמימים יהיו". הרי שבנבואת יחזקאל נתחדש שבניגוד לזמן קדם שהקריבו שני פרים לעולה, לעתיד לבוא יקריבו רק פר אחד.

ודבר ראשון, המעיין בלשון האבודרהם יראה שכתב וז"ל:

מזבח חדש בציון תכין – שנאמר ביחזקאל (פרק מו, ו): וביום החדש פר בן בקר תמים ולא מצינו שם שיהיה עולה, אך מצינו למעלה מן העניין (פרק מה, י"ז) ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים עכ"ל

ונראה לכאורה בביאור כוונתו, שהיה קשה לו לאבודרהם, דאף שבנבואת יחזקאל בפרק מו נזכר "פר אחד", מכל מקום שם לא נתפרש בהדיא מהו קרבן זה, ואולי אינו קרבן עולה אלא מסוג אחר - כגון חטאת או שלמים. ואם כן, מניין לנו שנתמעט מניין העולות לפר אחד?

לכן הוצרך האבודרהם להביא ראיה ממה שנאמר למעלה מן העניין בפרק מה, שם קבע הכתוב בפירוש את חובת המוספים לעתיד לבוא: "ועל הנשיא יהיה העולות... בחגים ובחדשים". ומכיוון שחזינן שעיקר חובת ראשי החודשים היא בהקרבנות עולות, על כורחך יש לפרש שגם אותו "פר בן בקר תמים" שנזכר בפרק מו – לקרבן עולה הוא בא.

והנה יש להעיר על תירוצו, הרי בקרבנות עולה של ראש חודש ישנם שני פרים, איל אחד ושבעה כבשים. ואם כן, כל תירוצו של האבודרהם מיישב רק את קושיית הפרים – שישתנו משני פרים לפר אחד – אך עדיין קשה משינוי מניין הכבשים, שהרי לפי הפסוק ביחזקאל

מקריבים נְשָׁה כבשים. אם כן, שוב קשה מדוע נאמר בלשון יחיד ('עולת'), והרי ישנן עולות נוספות?

ועוד יש לעורר על דברי האבודרהם מדברי הגמרא במנחות (מה.) שהביאה את הפסוק הנ"ל בפרק מ"ו, וכתבה שבא לומר דרשה אחרת, דלפי שכתוב בתורה שצריך להביא שבעה פרים, מניין שאם הביא רק פר אחד יצא ידי חובה, תלמוד לומר "פר בן בקר" עיי"ש וחזין שהיה פשוט לגמרא שקאי על דיעבד אבל לא שישתנו דיני הקרבנות, ואולי צ"ל שס"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, אך מכל הגמרא שם נראה לא כך.

ועוד קשה על האבודרהם, שהגמרא מקשה על הפס' ביחזקאל (פרק מ"ה, י"ח) בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ בֶּקָר תָּמִים וְחִטָּאת אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּשְׁתָּהּ הַגִּמְרָא שִׁמְשַׁמֵּעַ שִׁמְבִּיא פֶּר חֲטָאת, והרי בתורה מפורש בפרשת פינחס שבראש חודש מביאים פרים לקרבן עולה, ואילו לחטאת מביאים שעיר ולא פר? ותירצה הגמרא אמר רב יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, רב אשי אמר מילואים¹ הקריבו בימי עזרא (היינו שהקרבנות המוזכרים כאן היו למילואים שהקריבו לבניין בית שני ולא קאי על קרבנות לעתיד לבוא וכמו שהבימי משה הקריבו עגל בן בקר לחטאת כך גם בימי בית שני הקריבו. כ"כ רש"י²) עיי"ש.

אולם לפי דברי האבודרהם, יש להקשות, מי אמר לגמרא בפשיטות דדיני וסדרי קרבנות ראש חודש לא ישתנו כלל לעתיד לבוא, עד שהוצרכה להרעיש עולם ומלואו על הסתירה שבין נבואת יחזקאל לדברי תורה. הרי חזין להדיא בנבואת יחזקאל עצמה שמניין העולות והחטאות משתנה, ואם כן אולי יש לומר דלעתיד לבוא ישתנו גם סוגי הבהמות והקרבנות עצמם (כגון להביא פר לחטאת במקום שעיר), ואין כאן סתירה כלל לדברי תורה אלא שינוי דינים לעתיד. ואם נאמר שהרי 'זאת התורה לא תהא מוחלפת' ולא יכול שינוי מדיני הקרבנות, א"כ גם על מניין הקרבנות יש להקשות זאת ומה תירץ האבודרהם?

והנה כל דברי האבודרהם זה מתרץ על קרבן עולה, אבל על מקרבו חטאת לא העיר כלום, והנה ראיתי בשו"ת מגן שאול (לרבי חנניה שאול, סימן כ"ה) שנתעורר אף הוא בקושיא זו על נוסח התפילה, וכתב לחלק בזה בין חלקי הנוסח בטוב טעם.

דלגבי מה שנקט הפייטן אצל קרבנות החטאת לשון רבים – "וְשַׁעֲרֵי עֲדִים נַעֲשֶׂה בְּרָצוֹן", ביאר דזה אינו קשה כלל, דיש לומר שכוונת בעל התפילה היא על כלל קרבנות החטאת המוקרבים בכל ראשי החודשים של השנה כולה, וכפי שפתח ברישא דמילתא: "רִאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעֶמֶךָ נִתְּנָה בלשון רבים.

אולם, כל עיקר הקושיא היא על קרבנות העולה, דאמאי שינה המחבר ונקט לשון יחיד – "וְעֹלֹת רִאשׁ חֲדָשׁ נַעֲלָה עָלָיו", בשעה שגם אם נפרש כנגד חודש אחד וגם אם נפרש כנגד כל חודשי השנה, הרי העולות באות בריבוי. ועל סיפא זו תירץ האבודרהם, דקטע זה צופה פני עתיד לבניין הבית השלישי, שאז יתמעט מניין העולות לפר אחד בלבד כדברי הנביא

¹ וראיתי בטעמא דקרא (ביחזקאל שם) שהקשה כיון שהפסוק בפרק מ"ו מדובר על קרבן ר"ח כמו שהגמרא אומרת, מדוע הנביא הכניס זאת בתוך קרבנות המילואים? ותירץ שמילואים של עתיד לבוא ג"כ יתחילו בר"ח ניסן כמו שכתב רש"י (יחזקאל מ"ה, י"ח) וקמ"ל שגם בתוך ימי מילואים יקריבו את קרבן ר"ח, שלא תאמר שכל עוד לא נגמרו המילואים אין ראוי להקריב קרבנות על המזבח, קמ"ל שלא. וזה מה שאומרים בתפילה מזבח חדש בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו והיינו מיד שיהיה מזבח חדש בא' בניסן כבר נקריב קרבן ר"ח.

² רש"י פירש שקאי על המילואים שהיו בבית שני, אך מדברי רש"י ביחזקאל נראה שגם לעתיד לבוא יהיה כך. וכן מבואר ברמב"ם (פ"ב ממעשה"ק הל' י"ד-ט"ו) וכו"כ ברד"ק (ביחזקאל שם ובפמ"ג פס' כ"ה) ועיין גם בחידושים המיוחדים לרשב"א שמפרש את הגמרא על בית שלישי ומה שכתוב בימי עזרא כוונה אחרת עיי"ש וכן מבואר בשיטמ"ק (אות ד) וכן משמע ברגמ"ה וע"ע בחידושי הגר"ז.

יחזקאל. ויש להוסיף שקרבנות חטאת קאי על העבר וי"ל כתירוץ המגן שאול ולכן לא היה קשה לאבודרהם, אבל קרבנות העולה קאי על העתיד לבוא לכן היה יותר קשה לו.

ובאמת בהערות הרב שלמה אהרן ורטהיימר (נדפס בסוף אבודרהם השלם, תשכ"ג) עמד גם הוא על שאלה זו. בתחילה הציע פתרון דומה ל"מגן שאול": לגבי החטאות – הלשון "שעירי עזים" (ברבים) מתייחסת לכל ראשי החודשים של השנה, אך לגבי קרבנות העולה כתב שמה שכתוב בלשון יחיד הכוונה עולת ר"ח בזמנו בכל ר"ח עכ"ל אך המעיין יראה שזה דחוק.

לכן הציע תירוץ שני, המבוסס על דברי הרמ"ע מפאנו שחידש שלעתיד לבוא, בבית המקדש השלישי, עם ישראל יקריב את כל קרבנות המוספים שלא זכינו להקריב בכל שנות הגלות. ולפי"ז כתב הרש"א שכל זה י"ל רק בשעירי חטאת שבאים לכפרה אבל לא בעולות שבאים בנדבה ויכולים להקריבם בכל עת שירצו. ולכן כתוב על קרבנות החטאת לשון רבים עיי"ש.

ובשלמי חגיגה (ר"ח סימן ד אות ד) כתב שהגרסא הנכונה היא לא שעירי עזים אלא שעיר עזים כי יש רק חטאת עזים אחת עיי"ש.

ולמעשה לשון בעל התפילה עדיין לא ברורה כל צרכה מדוע בעולות נאמר לשון יחיד ובחטאות נאמר לשון רבים.

ונסיים בדברי הבני יששכר (מאמרים לראש חודש, מאמר ג, אות ז), המקשה על נוסח תפילת המוסף: "מִזְבֵּחַ חֹדֶשׁ בְּצִיּוֹן תָּכִין וְעוֹלֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִעָלָה עָלָיו". ויש להתבונן, מדוע פרטו דווקא את קרבן העולה? הרי קרבנות מוסף של ראש חודש כוללים גם קרבן חטאת ובפרט קשה הדבר, שהרי מיד לאחר מכן אומרים: "וְאֵת מוֹסְפֵי יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה נִעָשָׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ", ובכך כוללים כבר את כל הקרבנות כולם.

ותירץ על פי הגמרא במסכת שבועות (ט), הדורשת את הפסוק שנאמר בשעיר ראש חודש: "לְחֹטְאֵת לָהּ" – שאמר הקדוש ברוך הוא: "הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח". ואם כן, לעתיד לבוא במהרה בימינו, כאשר יתקיים הפסוק "וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֹמָה", שוב לא יהיה צורך בקרבן חטאת זה. לכן נזכרה לעתיד לבוא רק העולה. דפח"ח